

YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA SOLIQ STAVKALARINING AHAMIYATI

Riskulov Umid Fayzullayevich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya

akademiyasi tinglovchisi

tel: 99 778-22-55;

e-mail: umid55@gmail.com

Ushbu tezisdagi bugungi kunda har bir davlat iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlash uchun turli xil siyosatlarni amalga oshiradi. Iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishda, soliq siyosati muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, soliq stavkalarining o'zgarishi iqtisodiyotning turli sohalariga ta'sir ko'rsatadi va makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga bevosita ta'sir qiladi. Soliq stavkalarini moslashtirish va optimallashtirish, davlatning iqtisodiy faoliyatini samarali boshqarish uchun zaruriy vosita sifatida xizmat qiladi. Soliq stavkalarining ahamiyati va ularning iqtisodiyotga ta'siri haqidagi muammolarni o'rganish iqtisodiy siyosatni takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu mavzu, ayniqsa, soliq stavkalarining qisqartirilishi, soliq yukining kamayishi va shu bilan birga iqtisodiy o'sishning rag'batlantirilishi kabi masalalarni qamrab oladi. Soliq stavkalarining o'zgarishi, ishbiarmonlar va iste'molchilar uchun iqtisodiy muhitni shakllantiradi, investitsiyalarni jalb qilishga va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ortiqcha soliq yukining mavjudligi iqtisodiyotning rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Ushbu tezisdagi soliq stavkalarining qisqartirilishi va ularning iqtisodiy o'sishga ta'siri o'rganiladi. Soliq siyosatining ahamiyati, soliq stavkalarining o'zgarishi orqali iqtisodiyotga qanday ta'sir ko'rsatishi va iqtisodiy taraqqiyot uchun qanday imkon borligi haqida tahlil qilish ko'zda tutilgan. Tezisdagi soliq siyosatini optimallashtirish,

solliq stavkalarining samarali va adolatli bo'lishi uchun zarur choralar ham ko'rib chiqiladi.

Solliq stavkalarining qisqartirilishi iqtisodiyotning turli sohalarida sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Solliq stavkalari iqtisodiyotga ta'sir qiladigan asosiy omillardan biridir, chunki ular ishlab chiqarish va iste'mol faoliyatiga, shuningdek, investitsiyalarni jalb qilishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Solliq stavkalarining pasayishi quyidagi sohalarida ijobiy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin:

Solliq stavkalarining pasayishi biznes va kompaniyalar uchun foydali sharoit yaratadi. Yangi investitsiyalarni jalb qilish, tadbirkorlar uchun foydali muhitni yaratish va yangi ish o'rinlarini tashkil etish uchun solliq stavkalarining kamaytirilishi muhim omil hisoblanadi. Yuqori solliq stavkalari investitsiya qilishni kamaytiradi, chunki bizneslar daromadlarini davlatga to'lashni afzal ko'rishadi. Solliq stavkalarining pasayishi esa, aksincha, kompaniyalarga kapitalni qayta sarmoya qilish va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun imkoniyatlar yaratadi[1].

Solliq stavkalarining kamayishi iste'molchilar uchun narxlarning pasayishiga olib keladi. Bu esa iste'molning ortishiga sabab bo'ladi. Ishlab chiqaruvchilar uchun ham solliq stavkalarining pasayishi ishlab chiqarish jarayonining samaradorligini oshirishi mumkin. Agar ishlab chiqaruvchi kompaniyalar uchun solliq stavkalari kam bo'lsa, ular o'z mahsulotlarini narxini pasaytirish va shu bilan birga raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Iste'molchilar ko'proq mahsulot sotib olishga moyil bo'lishadi, bu esa o'z navbatida ishlab chiqaruvchilarni yanada ko'proq ishlab chiqarishga undaydi.

Solliq stavkalarining qisqarishi, shuningdek, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Kam solliq stavkalari xalqaro bozorda raqobatbardosh bo'lishga yordam beradi va inflyatsiya darajasini boshqarish imkoniyatini yaratadi. Bunda, davlat tomonidan solliq stavkalarining o'zgarishlari iqtisodiy o'sishning barqaror va davomiy bo'lishiga xizmat qilishi mumkin. Biroq, solliq stavkalarining haddan tashqari qisqarishi davlat byudjetining daromad qismini kamaytirishi va davlatning ijtimoiy mas'uliyatlarini bajarishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

Soliq siyosati har bir davlatning iqtisodiy rivojlanishi uchun muhim vositadir. Soliq stavkalarini optimallashtirish, yurtning umumiy iqtisodiy holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bilan birga, soliq siyosatining samarali amalga oshirilishi uchun muayyan omillarni hisobga olish zarur[2].

Soliq siyosatining adolatli bo'lishi ahamiyatlidir. Progressiv soliq stavkalari, ya'ni daromad oshgani sayin soliq stavkasining oshishi, iqtisodiy tengsizlikni kamaytirishga yordam beradi. Biroq, yuqori daromadli shaxslar va kompaniyalar uchun soliq stavkalarining haddan tashqari yuqori bo'lishi ular uchun ishlab chiqarish va investitsiyalarni qisqartirishga olib kelishi mumkin. Shu sababli, soliq stavkalarini progressiv tarzda belgilash muhim, ammo buni amalga oshirgan holda ularning haddan tashqari yuqori bo'lishiga yo'l qo'yilmasligi kerak.

Soliq stavkalarini o'zgartirishda iqtisodiy o'sish sur'ati, ish o'rinlari darajasi, inflyatsiya darajasi va davlat byudjetining holati kabi omillarni hisobga olish zarur. Soliq stavkalarining o'zgartirilishi uchun ilgari suriladigan siyosatni amalga oshirishda davlat o'zining iqtisodiy holatini chuqur tahlil qilishi lozim. Misol uchun, agar iqtisodiyot qiyin holatda bo'lsa, soliq stavkalarini qisqartirish barqaror iqtisodiy o'sish va joriy byudjetni ta'minlashga xizmat qiladi. Ammo, aksincha, inflyatsiya yoki budjet defitsiti muammosi mavjud bo'lsa, soliq stavkalarini oshirish o'ylab ko'riladigan variant bo'lishi mumkin.

1 jadval

Soliq stavkalarining qisqarishining iqtisodiy ta'sirlari

Ta'sirlar	Ijobiy Ta'sirlar	Salbiy Ta'sirlar	Chora-tadbirlar	
Investitsiyalarni rag'batlantirish	- Biznes uchun sharoitlar yaxshilanadi - Kapitalni qayta	- Faoliyatni boshlovchi kichik bizneslar	- Kichik bizneslar uchun qo'shimcha soliq imtiyozlari va	

Ta'sirlar	Ijoby Ta'sirlar	Salbiy Ta'sirlar	Chora-tadbirlar	
	sarmoya qilish uchun imkoniyatlar ko'payadi	uchun xavf yuqori bo'lishi mumkin	subsidiya dasturlari	
Ishlab chiqarishning o'sishi	- Mahsulot narxlari pasayadi - Raqobatbardoshlik oshadi	- Yangi ishlab chiqarish sohalariga ulanishda qiyinchiliklar	- O'sish sohalarini tahlil qilish va rag'batlantirishni kuchaytirish	
Iste'molning oshishi	- Iste'molchilar uchun narxlarning pasayishi - Xarajatlarni qisqartirish va yashash darajasining oshishi	- Narxlar pasayishi resurslarning etishmasligiga olib kelishi mumkin	- Mahsulot sifatini nazorat qilish va raqobatni tartibga solish	
Iqtisodiy barqarorlik	- Inflyatsiyaning kamayishi - Xalqaro bozorda raqobatbardoshlik oshishi	- Byudjet daromadlarining kamayishi	- Byudjet daromadlarini diversifikatsiya qilish, yangi soliq manbalarini	

Ta'sirlar	Ijobiy Ta'sirlar	Salbiy Ta'sirlar	Chora-tadbirlar	
			izlash	
Ijtimoiy tengsizlik	- Kam daromadli qatlamlarga yordam - Daromad taqsimotining adolatliroq bo'lishi	- Yuksak daromadli shaxslar va kompaniyalar uchun soliq to'lovlari pasayishi	- Progressiv soliq tizimini joriy etish, ijtimoiy himoya tizimini mustahkamlash	

Soliq siyosatini samarali amalga oshirish uchun soliq to'lovchilarga yengilliklar yaratish muhimdir. Bu, soliq to'lovchilarining soliq to'lashni yanada samarali va aniq amalga oshirishlariga yordam beradi. Soliq ma'muriyati tizimining soddalashtirilishi, shuningdek, soliq to'lovchilarining ma'lumotlarining to'g'ri va shaffof bo'lishi davlatning soliq tizimini yanada samarali qilishga yordam beradi. Shuningdek, soliq siyosatining o'zgarishi soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Soliq stavkalarining qisqarishi nafaqat ijobiy, balki salbiy ta'sirlarga ham olib kelishi mumkin. Boshqa sohalarda yuzaga keladigan qiyinchiliklar va salbiy oqibatlar ham e'tiborga olinishi kerak.

Soliq stavkalarining qisqarishi davlat byudjeti uchun salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Agar soliq stavkalarini pasaytirish natijasida davlatning daromadlari kamayib ketsa, bu davlatning ijtimoiy xarajatlarini, jumladan ta'lim, sog'liqni saqlash va infratuzilmani rivojlantirish uchun ajratiladigan mablag'larni qisqartirishga olib kelishi mumkin. Shu sababli, soliq siyosatidagi har qanday o'zgarish, davlatning moliyaviy holatiga ta'sirini hisobga olishni talab qiladi[3].

Soliq stavkalarining qisqarishi eng avvalo yuqori daromadli shaxslar va kompaniyalar uchun foydalidir, chunki ularning soliq yuklari sezilarli darajada kamayadi. Ammo bu holat kam daromadli qatlamlar uchun iqtisodiy tengsizlikning ortishiga olib kelishi mumkin. Soliq siyosatining progressivligi va adolatligi ta'minlanmasa, yuqori daromadli shaxslar va kompaniyalar yanada boyib, kambag'al qatlamlar esa o'z holatlarini yanada og'irlashtirishi mumkin. Soliq stavkalarining qisqarishi iqtisodiyotga turli xil ta'sirlar ko'rsatishi mumkin. Ijobiy ta'sirlar orasida investitsiyalarning oshishi, ishlab chiqarish va iste'molning rag'batlantirilishi, shuningdek, iqtisodiy o'sish va barqarorlikning ta'minlanishi mavjud. Biroq, soliq stavkalarining qisqarishi bilan birga davlat byudjeti daromadlarining kamayishi va iqtisodiy tengsizlikning ortishi kabi salbiy oqibatlar ham yuzaga kelishi mumkin. Shu bois, soliq siyosatining samarali amalga oshirilishi, soliq stavkalarining moslashuvchanligi va adolatli bo'lishi zarur. Soliq stavkalarini qisqartirish jarayonida iqtisodiy holatni va mamlakatning moliyaviy imkoniyatlarini chuqur tahlil qilish, barcha ijtimoiy qatlamlar uchun teng imkoniyatlarni yaratish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Jumanazarovich, A. S. (2024). SOLIQ SOHASIDA RIVOJLANISH TAHLILINI BAHOLASH MASALALARI. *Journal of new century innovations*, 53(3), 123-134.
2. Abdurahim o'g'li, Y. M. (2023). MAMLAKAT RIVOJLANISHIGA TO'SIQ BO'LADIGAN YASHIRIN IQTISODIYOT TO'G'RISIDA. *PEDAGOG*, 6(10), 490-493.
3. Umirov, A. T., & Gulira'no, N. (2024). YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MASALALARI. *Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari*, 30(2), 151-155.

4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Qo'shilgan qiymat solig'i hamda chet el yuridik shaxslari bilan bog'liq soliq ma'murchiligini takomillashtirish chira tadbirlari to'g'risida"gi 2020-yil 14-avgustdagi 489-son qarori.